

виявлення резервів підвищення ефективності інтегрованого уроку, рівня навчальних досягнень здобувачів освіти.

Висновки та перспектив подальшого дослідження. Таким чином, ми дослідили, що інтегровані уроки дають здобувачам освіти досить широке і яскраве уявлення про світ, в якому вони живуть, про взаємозв'язок явищ і предметів, вирішують безліч окремих завдань і їх сукупність. Форми уроку при цьому можуть бути абсолютно різними. Вчителю історії України необхідно знати і застосовувати різноманітні методи і засоби навчання як репродуктивні, так і частково пошукові, дослідницькі методи навчання, дискусії, мультимедійні курси, інтернет-технології, інші технічні засоби навчання і контролю.

Таким чином, якщо активно залучати до розробки інтегрованих уроків вчителів історії України, можна допомогти іншим педагогам реалізувати всі дидактичні принципи організації освітнього процесу, наповнити свою діяльність принципово новим змістом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баханов К. Теорія і практика запровадження компетентнісного підходу до навчання історії в школі: кол. монографія / К. Баханов, С. Баханова, О. Барнінець та ін.; за заг. ред. К. Баханова. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. 520 с.
2. Берулава М. Интеграция содержания образования. Москва: Совершенство, 1998. 192 с.
3. Кедров Б. М. Взаимодействие наук. Москва: Наука, 1984. 320 с.
4. Лакоценина Т. Современный урок. Часть 6: Интегрированные уроки. Научно-практич. пособие для учителей, методистов, руководителей учебных заведений, студентов пед. учеб. заведений, слушателей ИПК. Ростов-н/Д: Издво «Учитель», 2008. 256 с.
5. Словарь иностранных слов. Москва: Русский язык. 1987. 370 с.
6. Цепкова Н. Интегрированное обучение как фактор формирования готовности учащихся к проявлению профессионально значимых компетенций. Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова. № 4, 2014. С. 401-406.

УДК 378.6

Венгеровський Ярослав,

викладач

КЗ СОР «Лебединський педагогічний фаховий коледж імені А.С.Макаренка»

м. Лебедин, Україна

МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ЦІЛІСНОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВІХОВНОГО ПРОЦЕСУ

У старшій школі в умовах профільного навчання актуальною стає тенденція до застосування міжпредметної інтеграції його змісту, орієнтація випускника на сучасний ринок праці, наближення до вибору реальної професії, знання з якої можуть стосуватися кількох наукових дисциплін або бути помежованими. Активне впровадження профільного навчання пов'язане з детальним аналізом змісту навчання, а також існуючих підручників та їх адаптацією до реалій: вихід на сучасні технології, наявність інтегрованих курсів, різноманітних форм контролю і діагностики сформованості міжпредметних зв'язків під час навчання студентів.

Ключові слова: Інтеграція, інформаційна культура, асоціація.

Venherovskyi Y. Interdisciplinary integration as a process of formation of the integrity of the educational process

In high school, in the context of specialized education, the tendency to apply interdisciplinary integration by changing it, the orientation of graduates to modern market jobs, joining the choice of a real profession, knowledge that can be attached to several scientific disciplines or be placed. Active implementation of specialized training using detailed analysis of variable learning, as well as existing textbooks and their adaptation to implementation: access to modern technologies, introduction of integrated courses, various forms of control and diagnosis of formation between pre-lunar approaches during student training.

Key words: Integration, information culture, association.

Постановка питання. Вперше поняття «інтеграція» було використано в XVII столітті

Я. А. Коменським у праці «Велика дидактика»: «Все, що знаходиться у взаємозв'язку, повинно викладатися у такому ж взаємозв'язку». Його наступником був Й.- Г. Песталоцці. У творі «Лінгранд і Гертруда» інтеграція розглядалась як метод навчання. Німецький вчений і педагог Герbart виділив основні етапи навчання XVIII століття: ясність (зрозумілість); асоціація; система (інтеграція) – можливість самостійно скласти картину світу, метод.

У теорії К. Ушинського ідея міжпредметних зв'язків виступала як частина більш загальної проблеми системності навчання. Учений підкреслював, наскільки важливо систематизувати знання, поступово їх накопичуючи, оскільки зв'язок між поняттями та їх розвиток у загальній системі предметів сприяє розширенню й поглибленню знань учня, які наприкінці навчання перетворюються на цілісну світоглядну систему.

Інтеграція – не нове явище в освітньому процесі. К.Д. Ушинському інтеграцією письма і читання вдалося створити аналітико - системний метод навчання грамоти.

Сьогодні за допомогою інтегрованих занять ми створюємо можливість вийти за межі самодостатньої функціональної ролі його окремих складових. Формуємо у студентів якісно нові знання, які характеризуються вищим рівнем осмислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищенням їх дієвості й системності.

Під інтеграцією розуміють процес становлення цілісності. Вона дає змогу сприймати предмети і явища цілісно, різнобічно, системно та емоційно.

Інтеграція освітніх галузей, методів і форм навчання сприяє підвищенню рівня практичних умінь та навичок їх застосування.

Використання інтегрованого підходу до організації навчально-виховного процесу відкриває цілий ряд можливостей для різнобічного, нетрадиційного, практичного засвоєння набутих знань.

Інтегровані заняття є ефективними під час опанування студентами навчальної програми з багатьох предметів.

Пізнавальна діяльність студентів, необхідність самоосвіти активізується вже на етапі підготовки до такого заняття (пошук теоретичних відомостей, їх доведення, інформаційні та реферативні повідомлення, всебічне застосування, тощо). Цілеспрямовані та змістовні інтегровані заняття встановлюють міцні зв'язки між навчальними предметами, вносять новизну в традиційну систему навчання, допомагають студентам зрозуміти важливість вивчення основ наук як єдиної системи знань. Інтегровані заняття роблять навчальний процес по-справжньому цікавим, а їх проведення є необхідним для цілісного сприйняття світу та осмислення явищ навколишньої дійсності студентами.

Класична структура організації таких занять збагачується активними формами роботи – діловими іграми, створенням проблемних ситуацій, тощо. Такий методичний підхід дозволяє створити раціональну комплексну систему навчання, сприяє цілісному, якісному засвоєнню студентами фундаментальних знань, виявленню причинно-наслідкових зв'язків між навколишніми подіями та стандартними алгоритмічними структурами.

Виховання ж інформаційної культури починається із застосування предметних знань та інформаційних технологій у процесі вивчення інших навчальних предметів, а рівень інформаційної освіченості студента визначається наявністю стійкого інтересу до обраної області знань, бажанням їх поповнення на основі самоосвіти, уміння їх застосовувати в інших освітніх галузях.

Інтегроване навчання надзвичайно актуальне. Воно передбачає створення нової навчальної інформації відповідно до нових технологій. Суть полягає в тому, що студенти сприймає предмети та явища цілісно, системно, емоційно.

Інтегровані заняття об'єднують блоки знань з різних навчальних предметів. Вони за навчальним планом викладаються як окремі, навколо однієї теми з метою інформаційного та емоційного збагачення, сприймання, мислення, почуттів студента, що дає змогу пізнавати певне явище з різних сторін, досягти цілісності знань. Метою навчальних занять, побудованих на інтегрованому змісті, є створення передумов для різнобічного розгляду певного об'єкта, поняття, явища, формування системного мислення, збудження уяви, позитивно-емоційного ставлення до пізнання.

Структура інтегрованих занять може бути різною, залежно від специфіки матеріалу, що інтегрується.

У плані-конспекті заняття необхідно вказати не тільки тему та мету заняття, а й теми навчальних предметів, що інтегруються, відповідно до календарного планування. Цінними є інтегровані дні, в яких зміст навчальних предметів найповніше інтегрується за змістом і дидактичною метою. Прикладом такої інтеграції є підпорядкування навчальних предметів певного дня одній із тем.

Інтеграція багатокомпонентного змісту професійної освіти дає можливість викладачеві раціонально розподілити час на вивчення предметів інваріантної частини, зменшити кількість годин на їх вивчення і за рахунок вивільнених годин організувати роботу, спрямовану на розвиток творчих здібностей студентів.

Інтеграційні процеси тісно переплітаються зі впровадженням інноваційних технологій, метою яких є розвиток творчої особистості студента.

Тут ми, викладачі, керуємо розумовою діяльністю студентів, а студенти стають активними учасниками педагогічного процесу. Студенти привчаються до творчої праці. В них виховується інтерес до неї і потреба в ній. Студенти навчаються самостійно підходити до розв'язування пізнавальних і практичних завдань.

Інтегровані заняття сприяють узагальненню та закріпленню знань, здобутих впродовж навчального року, формують творчу уяву, образне мислення, пробуджують інтерес до пошукової діяльності.

Проведення таких занять здійснюється з метою формування у студентів компетенцій, яких потребує сучасне життя, уміння здобувати, критично осмислювати й використовувати різноманітну інформацію.

Інтегровані заняття розвивають потенціал самих студентів, спонукають до активного пізнання навколишньої дійсності, до осмислення і знаходженню причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логіки, мислення, комунікативних здібностей. Форма проведення інтегрованих занять нестандартна, цікава.

Використання різних видів роботи протягом заняття підтримує увагу студентів на високому рівні, що дозволяє говорити про достатню ефективність занять. Інтегровані заняття розкривають значні педагогічні можливості. Такі заняття знімають стомлюваність, перенапруження студентів за рахунок переключення на

різноманітні види діяльності, різко підвищують пізнавальний інтерес, служать розвитку уваги, уваги, мислення, мовлення і пам'яті. Інтеграція в сучасному суспільстві пояснює необхідність інтеграції в освіті. Сучасному суспільству необхідні висококласні, добре підготовлені фахівці. Інтеграція дає можливість для самореалізації, самовираження, творчості викладача, сприяє розкриттю здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні: Навч. пос.: Київ: ШТЕЛ, 1995. 168 с.
2. Левченко А. С. Науково – теоретичні основи загальної педагогіки. Суми: СумДУ, 2002. 44 с.
3. Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку. Матеріали Міжнародної наукової конференції, ч. 1. Наук. Ред. О.Ю.Висоцький. Дніпро: СПД «Охотнік», 2019 р. 400 с.
4. Велика дидактика. Закони добре організованої школи / Я. А. Коменський // Коваленко, Є. І. Історія зарубіжної педагогіки : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Є. І. Коваленко, Н. І. Белкіна ; М -во освіти і науки України, Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. К. : Центр учбової літ-ри, 2006. С. 155-185.

УДК 94:[304:64]:314.1(477)1985)1991”

Житник Сергій,
студент магістратури,
СумДПУ імені А.С. Макаренка,
м. Суми, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВІ ПРОБЛЕМИ НАСЕЛЕННЯ УРСР

Стаття присвячена дослідженню соціально-побутових проблем населення УРСР в роки Перебудови. Основна увага зосереджена на житловому питанні, сфері охорони здоров'я, антиалкогольній кампанії. Доведено, що Перебудова стала періодом глибокої кризи радянського суспільства, завершенням існування СРСР.

Ключові слова: *будівництво житла, дефіцит, алкоголізм, житлова проблем* Social and domestic problems of the population of the USSR. The article is devoted to the study of social and domestic problems of the population of the USSR during the years of Perestroika relations. The focus is on housing, healthcare, and the anti-alcohol campaign. It is proved that Perestroika was a period of deep crisis of Soviet society, the end of the USSR.

Keywords: *housing construction, shortages, alcoholism, housing problems.*

Період Перебудови в СРСР (1985-1991 рр.) - один з найбільш важливих подій в історії не лише Радянського Союзу, а й Східної Європи. Адже на цей період припали і аварія на ЧАЕС, вихід радянських військ з Афганістану, розпад Організації Варшавського договору та завершення холодної війни. Перебудова мала двоє значення для радянського суспільства. З одного боку вона «принесла» плюралізм, елементи демократії, кооперативи, свободу для ЗМІ, створення численних громадських організацій. З іншого – протягом 1985-1991 рр. можна спостерігати зростання алкоголізму, наркоманії, поширення проституції та СНІДУ. Населення СРСР, зважаючи на економічну кризу та згорання основних соціально-економічних програм, зіштовхнулося з цілою низкою соціально-побутових проблем.

В українській та російській історіографії написано чимало статей, щодо повсякденності Перебудови в СРСР, проте майже відсутні комплексні видання, монографії. Окремо слід наголосити на науковому доробку дослідниці Ю.Бардашевської, яка захистила кандидатську дисертацію з теми «Повсякденне життя міського населення Криму в 1985-1991 рр.». Незважаючи на те, що авторка зосереджує свою увагу на окремому регіоні (Крим), у її праці описано загальні тенденції повсякдення СРСР в добу перебудови (житло, сфера послуг, зарплати, культура, харчування). Дослідник Л.Ковпак досліджує соціально-побутові умови населення УРСР від 1945 по 1991 рр., стверджує, що в роки Перебудови збільшилась чисельність імпортованих товарів, з'явилося багато кооперативів, натомість звичним явищем став дефіцит, насамперед продуктів харчування. Російський дослідник Г.Тимофеев, розглядаючи соціально-економічні реформи в роки Перебудови, приходять до висновку, що реформи були запізненими та неефективними (зростання цін, безробіття, тіньова економіка). Ю.Латиш детально аналізує антиалкогольну кампанію в Радянському Союзі, приходять до висновку, що радянська влада своїми діями не лише не вирішила проблему, а навпаки – загострила її.

Мета статті – розглянути соціально побутові проблеми населення УРСР в роки Перебудови. Відповідно до мети, сформуовано наступні завдання – дослідити житлову проблему в УРСР, розглянути негативні тенденції в сфері послуг, проаналізувати такі негативні явища як алкоголізм, проституція, наркоманія.

У 1986 р. XXVII з'їзд КПРС ухвалив програму «Житло-2000», згідно якої до 2000 р. кожна радянська родина повинна була отримати власну квартиру. Однак делегати з'їзду не враховували те, що соціально-економічне становище в країні погіршувалося, й реалізувати плани на практиці не було можливості, зважаючи на брак коштів, матеріалів та інших ресурсів. Станом на 1989 р. в СРСР у квартирних чергах перебувало понад 14 млн. міських родин. Аби отримати житло, родинам доводилось перебувати у черзі протягом 10 – 20 років. Натомість чиновники, директори підприємств, керівники компартії доволі часто мали зайву житлову площу.